

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od peti-vrste po 8 h.
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Poziv napredni slovenski javnosti!

Klerikalizem še nikdar ni s tako brutalno silo butal ob slovensko napredno učiteljstvo kakor danes. Težko prenaša učiteljstvo največkrat krivične udarce klerikalne nasilnosti, a vendar junaško brani svojo čast in krepko odbija vse napade, ki mu jih predbaciva umazani nasprotniki. Ne vda se!

Toda zaman ves trud učiteljstva, da ne pripomore k njega boju tudi slovenska napredna javnost! Ni slovenske napredne javnosti samo moralna dolžnost, temveč je celo nje lastni interes, da podpira napredno učiteljstvo, ker v naprednem učiteljstvu leži naprednost naroda.

Ne s puhlo frazo „prijatelj učiteljstva“, temveč dejansko pokažite, da se zanimате za učiteljska vprašanja s tem, da se vsi do zadnjega naročite na „Učiteljskega Tovariša“ in podpirate po naprednih listih učiteljstvo v moralnem oziru, z naročnino pa v gnotnem oziru.

Pokažite, da slovensko napredno učiteljstvo ni osamljeno, da je z njim tudi slov. napredna javnost, ki ga podpira in brani!

Opomba: Vse napredno časopisje prosimo za ponatisk tega poziva!

Ob 40letnici državnega ljudskošolskega zakona.

Govoril dr. Ljudevit Pivko na XXI. glavni skupščini „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ v Mariboru 16. avgusta 1909.

(Konec.)

Spomnimo se nekaterih darov, ki nam jih je prinesel državni ljudskošolski zakon!

Predvsem slavimo svoj šolski zakon, ker zahteva osemletni obvezni šolski obisk. Neko-

liko lahkokrilih besed smo s tem igraje izrekli, toda kdo ve, ali se zavedamo zadosti, kake neizmerne važnosti je ta točka. Naš zakon zahteva, da naj obiskuje vsak otrok brez razlike rodu, imetja in spola v nežni dobi od 6. do 14. leta šolo, kjer se mu izobrazijo zavest splošne državljanske enakosti in kjer se vzgojuje na podlagi domače rodovinske vzgoje za poznejše delo v javnosti za družbo, narod in državo. V tej dobi se izogne otrok težjemu delu na polju, v rokodelski delavnici ali v tvornici, h kateremu že silijo dandanes čisto zlasti ubožnejši starši in brezvestni ljudje nežno mladino, češ, da jim otrok vsaj deloma nadomešča pomanjkajoče delavske moči. Tem otrokom je državni ljudskošolski zakon velik dobrotnik in rešitelj; ljudska šola dobiva po modernem socialnem razvoju polagoma zopet tisti pomen, ki ga je imela pri Grkih, kjer je (σχολή) značila prosto dobo, namenjeno duševnemu delu in telesnemu počitku ter krepčanju. Stranke, ki zahtevajo samo šestletno šolsko obveznost, da bi torej obiskoval otrok šolo le od 6.—12. leta, bi rade pahnile zlasti ubožnega, telesno in duševno še nezrelega otroka v kruti in neusmiljeni življenjski boj, rade bi mu naložile trud in težke skrbi, ki tlačijo itak odrasle ljudi prehudo s svojo grozno težo. Če dosežejo nasprotniki šole, da se skrajša šolska obveznost, potem se oropa velik del naše mladine dvoje lepih brezskrbnih let.

A tudi z narodnega stališča se mora strogo obsojati izrabljanje otroških moči za težka poljska in tvorniška dela. Če vržemo otroka prezgodaj iz šole na delo, potem ne bomo imeli več krepkega tretjega pokolenja, in narod bi polagoma propadal in hiral. Narodni blagor torej zahteva, da varčimo z otroškimi močmi in da branimo vsaj osemletno šolsko obveznost.

Se ene misli ne smemo zamolčati, s ka-

tero se trajno pečajo nasprotniki ljudske izobrazbe in šole. Gospodje, ki se zavzemajo za šestletni šolski pouk, bi radi odštipnili zadnji dve leti, namreč 13. in 14. leto. Otroku ne privoščijo šole zlasti v tisti dobi, ko že sam samostojno mnogo misli in presoja in ko je že jako dovzeten za učiteljeve besede. Torej v tistih letih, ki so vrhunec in cvet ljudskošolskega vzgojevalnega dela. Nasprotnikom ljudske izobrazbe se vidi seveda v tem največja nevarnost, če ostane otrok v dobi od 12. do 14. leta pod vodstvom izobraženega učitelja, navdahnjenega z modernimi svetovnimi nazori, s katerimi bi seznanjal otroka. Zato delujejo s tistimi nizkimi in neodkritimi sredstvi javno in tajno, javno kujskajoč na shodih in tajno šepetajoč neukemu kmetu na uho: „Glej, kmet, tebi je treba otroka doma in na polju. Delavec nimaš, lastni otrok pa ti pohajkuje po šolskih klopih, dasiravno je močan dovolj in se je v šestih letih dobro naučil pisati, čitati in računati. S tem znanjem bo se že prebil v življenju. Kaj mu je treba še dve leti posedati v šoli in se učiti o severnih medvedih, o malajskih otokih in o raznih nepotrebnih rečeh, ki jih naš človek nikdar ne rabi v življenju!“

Takšen govor je neukemu očetu kaj pogodu, ker ni zmožen, da bi ocenil koristi šole. Zaradi tega ima protišolska agitacija toliko uspehov. Nasprotniki ljudske šole vedo, da je v njihovo korist, če preprosto ljudstvo ne črpa iz svetovnega znanja in napredka, vedo, zakaj iz naših kmetov in delavcev ne smejo postati moderni ljudje, k čemur bi jih pripravljala dobra ljudska šola. Isti nasprotniki osemletne šolske obveznosti so na povedo ljudstvu, da se sedaj resno premotri uvedba dveletne vojaške službe do katerih ne bo pripustila vojaška uprava neizobraženih mladeničev, ki so obiskovali ljudsko šolo samo 6 let; ne pojasnijo kmetu, da bi po uvedbi šestletne šolske obvez-

nosti imel sicer nezrelega dečka dve leti doma takrat, ko mu ne opravi nobenega pravega dela pošteno, da ga bo pa pozneje, ko bi mu bil sin imenitna delavska moč, moral najbrž pogrešati leto dni več, ker bo mu služil — zaradi pomanjkanja inteligence — tri leta vojaške namesto dveh.

Osemletna šolska dolžnost se je dejansko odpravila že leta 1883. Svobodomiselnno zakonovo besedilo se ni strogo izvrševalo, zato pa se je uvedla takozvana „zmerna in razumna praksa“, kar pomeni, da so se odsekavali zakonu posamezni napredni principi. Ko se je ustanovil leta 1879. v državnem zboru „železni krog pravice“, v katerega je stopilo tudi češko plemstvo s Staročehi, takrat so se pripravljala tla za protišolsko delo in za boj proti državnemu ljudskošolskemu zakonu. Predlogi princa Liechtensteina in dr. Ebenhocha so zahtevali omejitev šolske obveznosti in učiva. Taafsejeva kupčija je imela uspeh, ker se je dne 28. aprila 1883 sprejela po hudem boju s 170 proti 167 takozvana šolska novela, ki je s § 21. odstranila osemletno šolsko dolžnost. S tem se je storil prvi korak k raznim daljšim olajšavam.

Druga važna pridobitev državnega ljudskošolskega zakona je bila uvedba realij med učne predmete v ljudski šoli. Pouk v prirodoslovju, zemljepisju, zgodovini in ostalih prostih posvetnih predmetih znači velik napredek v našem ljudskem šolstvu.

Reorganizacija učiteljišč in preobrazba učiteljske omike je bila potrebna posledica novega ljudskošolskega zakona. Sedaj so se položili temelji posvetnemu učiteljskemu stanu, ki je čisto moderna prikazen. Država je morala skrbeti, da se vzgoji učiteljstvo obširnejšega znanja in obzorja, ker bi drugače ljudska šola ne mogla uspešno delovati. Kot vzgojevalni zavodi učiteljstva so se razvila učiteljišča v sedanjih oblikah, ki jim je določil organizacijski

LISTEK.

Ob odkritju Volaričevega spomenika.

Spisal Janko Leban.

(Dalje.)

Kar dobi nekega dne vrnjene pesmi in pismo. Kar vriskal je veselja. Seveda mu je Valenta pisal, da skladbe niso za javnost, ampak da jim treba poprave, vendar pa, da iz njih spozna, da postane iz njega, ako se bo učil in vadil, kdaj še — imeniten skladatelj! To ga je toli navdušilo, da se je še bolj poglobil v skladanje. Toliko o njegovem začetku. Rad se je seznanjal z bližnjimi mu vojaškimi kapelniki. Pravil mi je, da je v Gorici „Platzmusik“ svirala kar tri njegove skladbe, da je imel željo Slovence osrečiti z eno opero, to menda veš. Žal, da je prezgodaj šel.

Tako tovariš K a v s.

Kot učitelj je Volarič našel v skladatelju Danilo Fajglju v glasbenih rečeh dobrega svetovalca. Ta ga je tudi napotil, da je stopil kot skladatelj v javnost in mu je tudi avtografoval prvi opus.

Fajgelj je bil sploh mnenja, da bi bil Volarič postal na glasbenem polju to, kar je bil S. Gregorčič na pesniškem. Rekel je tudi, da bi v njem imeli svojega Mozarta, da je bil rešen moreče učiteljske službe, v kateri je moral prebiti mnogo šikan.

Da pa osvetlim dejanje in nehanje Volaričevega na trnjevi poti skozi življenje, objaviti hočem njegova pisma, ki jih je meni pisal, intimnemu prijatelju svojemu! Žal, da se mi jih je mnogo izgubilo ob raznih preseljevanjih, a tudi pričujoča govorijo glasno govorico in kažejo Volaričovo dušno življenje v vsem lesku in blesku. Znano je, da so taka pisma silno važna za poznavanje „glave in srca“ dotičnega pisca. Pri tem se moram že vnaprej zavarovati proti očitjanju, da bi hotel z objavo teh pisem koga zaliti. Če se kdo čuti zadetega, naj lepo obudi kes ter si potrka na prsi: Mea culpa!

In sedaj začnimo s pismi v kronološkem redu.

I.

(Kratka vsebina: 1. Krajni in okrajni nadzornik sta mu nasprotna. 2. Duhovnik tudi.)

Dragi Janko!

Očitaš mi, da Ti ne pišem. Kako to? Ali nisi dobil pred 2 ali 3 tedni mojega obširnega lista? Jaz sem pričakoval, da mi od-

govoriš, a zdaj pa praviš, da Ti niti pisal nisem. Morda se je list kako izgubil? Mogoče. Jaz ne nosim listov sam na pošto; lahko je tedaj, da mi dotičnik vrže list v kot a — 5 kr. dene v žep. No, kar je, to je! Oprosti. — „Iskrice“ sem dobil — prav primerne so mladini. Hvala! — Ali boš nadaljeval? Prav bi bilo. Jaz namerujem zdaj o počitnicah kaj izdati. Prašal bom najprej Žnidarčiča, ako bi hotel on založiti, ako ne, pa založim jaz sam. Ti si že prost, mi Brici pa moramo še do 16./VIII. požirati šolski prah. A konečno, se ve bomo mi na boljem — „kdor se zadnji smeje . . .“

Prašal me zaradi izleta: Naša podružnica sv. C. in M. izvolila me je zastopnika za občni zbor, ki bo menda nekje na Koroškem. Kdaj bo, ne vem — a to je glavna točka. Jaz namreč ne grem poprej nikamor, ampak ob one priliki (kedar zvem dan za zborovanjem) par dni poprej odrinem na pot. To mislim tako izvršiti: od Krmina z železnice na Koroško — tam 3 ali 4 dni, potem čez Predel v Kobarid — tu zopet 4, 5 dni — na to domov. Zato Ti pač ne morem za zdaj nič določnega povedati. Težko je tudi to, ker Ti že skoro počitnice dokončaš, ko jaz šele začnem počivati. Skupno bi kvečemu zamogla kam iti od 12. do konca avgusta, a kam? Kaj misliš Ti? Prideš

pogledat v Kozano? Naznani mi. — Žal mi je, da nama gre projekt nekam navskriž. Pa, vederemo.

Meni se godi vedno enako — družina zdrava — vročina velika — tožijo me vsak mesec. Nadzornika — krajni in okrajni — sta mi nasprotna — naš duhovnik in jaz sva kakor pes in mačka — ljudje so zaradi vednih zamud veliko kaznovani, zato jezni na me — misli si tedaj, kako prijetno življenje imam. Pa kaj hočem: Geduld bringt Rosen Števrjan ostal je Jugu (kar je pač naravno; jaz sem mislil, da ga ne nastavijo zaradi vedne bolehnosti) — Kojko dobi Širok (zdaj bo res: nadučitelj) — Leban iz Kojkega bi moral na Brje (a noče sprejeti) — Cencič iz Vedrjana bi imel priti v Šmartno, toda se upira. Ali ne pride Vrč v Briski Št. Lovrene? In Ti? — Ako ostane Laharnar v Sežani bode mari kaj bolje i za Te. Kaj? — Jaz ostanem še v Kozani — čakajmo! Pa saj tudi ni veliko izbirati. Saj veš, kak je svet, a plače so povsod enake. Kdaj nam povišajo? Najbrže o svetem Nikoli!

Novic ni posebnih. Kaj uganjaš pa Ti? Kako preženeš te počitnice? Soproga? — Odpiši mi kaj kmalu! Srce n pozdra obema!

Tvoj

H. Volarič.